

Másfél száz év a tudomány terjesztésében

„A múlt esett hatalmunktól, a jövő urai vagyunk. Ne bajlódjunk ezért hiábavaló remnencenciákkal, de bírjuk inkább elszánt hazafiságunk, s hív egyesülésünk, drága anyaföldünk szebb virradására...” Széchenyi István *Hitel* című művéből idézte a többi között ezeket a mondatokat is Dobos Kati, a Szegedi Nemzeti Színház művésze tegnap a városháza dísztermében, ahol ünnepi közgyűlést tartott a Csongrád Megyei Tudományos Ismeretterjesztő Társulat. Az alkalom: 150 évvel ezelőtt alapították meg a Magyar Természettudományi Társulatot, a TIT elődszervezetét, vagyis másfélszáz éves a szervezett tudományterjesztés.

A városházi ünnepség vendégeit dr. Balogh Tibor megyei TIT-elnök köszöntötte; köztük dr. Szentágothai János akadémikust, a társulat országos elnökét, aki személyes emlékeit elevenítette fel Szegedről, hogy bizonyítsa: a hely szelleme varázsolni képes, ebben a városban kiváló tudósok működtek – és dolgoznak ma is –, akik a tudományok terjesztését is szívügyüknek tekintették. Dr. Ádám György akadémikus előadásában a hazai tudományos ismeretterjesztés történetét tekintette át, amely a 18. századra nyúlik vissza. *Bél Mátyás, Fischer Dániel, Bessenyei György, Aranka György* korai próbálkozásai után 1841-ben a magyar orvosok és természetvizsgálók

hívták életre a Magyar Természettudományi Társulatot, melynek első elnöke Bugát Pál lett, 134 tagja között pedig ott volt *Jedlik Ányos, Toldy Ferenc, Irinyi János, Fényes Elek*... A társulat egész története során *autonómiára és tudományos igényességre törekedett*. A magyar művelődés folyamatosságának őrzője a mai társulat, amely *48 tagegyesület szövetsége*. Tudomány-, művészet-, művelődésterjesztő szerepe mellett a TIT az értékek tiszteltetését, tömöríti és aktivizálja a tudományos értékek terjesztését vállaló értelmiségieket.

A helyi tudományterjesztés sajátos értékeiről tényeket és emlékeket sorolt dr. Dömötör János, aki a vásárhelyi múzeum igazgatójaként maga is kivette a részét ebből a tiszteletreméltó munkából. Mindazon kollégáit, a helyi szervezet 53 tagját, akik a legtöbbet tették az ismeretek átadásáért, emléklappal tüntették ki az ünnepségen.

Az alkalomra jelent meg dr. Bányai Jenő *150 év a tudomány terjesztésében* című könyve a megyei TIT kiadásában, amelyben rövid történeti áttekintés mellett a helyi TIT-életéről közöl gazdagon adatokat és főlvázolja azoknak a tudósoknak a portréit, akik tudományuk terjesztését természetes feladatuknak tekintették és tekintik.

S. E.

Kinek kell betennie az ajtót?

A Csongrád Megyei Múzeumok Igazgatósága az elmúlt héten kétnapos tudományos ülészakot rendezett a Móra Ferenc Múzeum könyvtárában. Az előadásokat öt témakörből állították össze: régészet, néprajz, természettudományok, történettudomány, irodalom- és művészettörténet. Nehéz lenne méltatni mind a 18 előadást, e hasábkon erre nem is vállalkozhatunk, pedig mindegyik megérdemelné! Természetesen elsősorban a múzeumi dolgozók ismertették az elmúlt évadban végzett munkájukat. Ez a munka nem a nagy nyilvánosság előtt folyik. Nagy türelmet, figyelmet, kitartást igényel, nem lehet rövid idő alatt látványos eredményeket fölmutatni.

Kívülállóknak nem is sejtik, hogy egy régészeti feltárás mennyi előmunkálattal igényel. Tévednénk, ha azt gondoljuk, hogy a régészek csak hagyományos szerszámokkal – ásóval, lapáttal – dolgoznak. Egy honfoglalás kori tegezt (nyílvevesszótartó tok) a mai régész már komputertomográffal vizsgál. Ugyancsak képernyőre vihető a feltárás során egy várnak több szemszögből való vizsgálata is. A diavetítő is a régész „szerszáma” közé tartozik.

A múzeum *néprajzi tárát* múzeumigazgató korában Tömörkény István szervezte meg. E témával foglalkozók felderítették, hogy milyen indokok vezettek egyeseket Mórahalom iparúzésre, vagy milyen volt a férfdívat Csongrádon. Érdekes az is, hogy miről beszélnek a fejfák a szentesi temetőben vagy Szeged környékén hol található – főként a hidak mentén – a nagyon népszerű Nepomuki Szent János szobrai.

Újabb adatok kerültek elő *Kossuth Lajosnak* a csongrádiakhoz írt leveleiből. A történettudomány Kossuthot már sok szemszögből megvizsgálta, de a tulajdonképpeni foglalkozásáról, amiből élt – ügyvéd volt! – nem sokat tudunk. Pedig a szerény anyagi környezetből induló Kossuth ügyvédi tiszteletdíjaiból nemes célokra nem egyszer jelentős pénzbeli adományokat juttatott. Amiből az is kiderül, hogy nem csak szónokként, politikusként tartozott a legkiválóbbak közé, de ügyvédként sem lehetett az utolsó. Sok érdekeset lehetett megtudni *Lonovics József csanádi püspök egyházlátogatásairól* (canonica visitatio). Ezeknek ő dolgozta ki – szinte forgatókönyvszerűen – a menetrendjét. Személyéhez kapcsolódik a vegyes házasságok (katolikus–protestáns fél) rendezése. *Széchenyi konyhájáról* is sok érdekesség került elő. Fialat korában, katonai szolgálata idején jegyezte be naplójába az elfogyasztott ételeket, italokat, nem egyszer elkészítéjük receptjét is közölte. Külön érdeklődés fogadta a *szegedi zsidóságnak a városi polgárságtól való elkülönülését*. Pl. a Széchenyi tér és a Fekete sas utca közötti területen zsidó nem vásárolhatott ingatlant. Ez az elkülönülés (szegregáció) a múlt század második felében fokozatosan feloldódott. *Csanád megye közállapotairól* 1919 elején kérdőívek alapján összeállított 3 gépelt oldalas jegyzőkönyv ad képet. Főként a lakosság hangulatát mutatja. A megye 23 községéből csak 15 helyen sikerült a felmérést elvégezni, mert a többi 8 községet vagy a szerbek, vagy a franciák szállták meg. A jegyzőkönyvből az is kiderül, hogy a szerbek a tótokkal (ma szlovákoknak mondjuk) összefogva magyarellenes mozgalmat próbáltak szervezni. Az *1956-os makói eseményekről* jegyzőkönyvek, újságok, röpcédulák, visszaemlékezések formájában értesülhetünk. Megállapítható – több más vidéki városhoz hasonlóan –, hogy az itt történtek az országos események függvényei. Nem maradhatott ki 1956-ból a Móra Ferenc Múzeum sem! Dolgozóit itt is – mint sok más intézményben – munkástanácsot alakítottak, röplapokat, megbízóleveleket fogalmaztak, címerterveket rajzoltak. A múzeum gyűjteményébe került egy véres nemzetiszínű zászló, melyből a szovjet típusú kóralakú címert kivágták. A múzeum egykori munkatársát, *Banner Jánost* idézték: „Aki utoljára megy el, annak kell betennie az ajtót!” Ennek a mondatnak szimbolikus értelme van!

Az irodalmi és művészettörténeti témák közül *Móra Ferenc és Dettre János konfliktusáról* értesülünk. Értékelést kapott *Kohán György és Vinkler László művészete* is.

Kár, hogy ez az előadás-sorozat csak szűk körben hangzott el. Ez a tudományos ülészak nagyobb nyilvánosságot érdemelt volna.

MÁRIAFÖLDY MÁRTON

Amerika, Amerika!

Szimfonikusaink a színházban

Az igazi művész Apollon fennkölt karában, de Dionüszosz lármásabb követői közt is egyként otthonos. Színpadon és pódiumon hány-szor láttam, hallottam mezt és hangot váltani, bejárni az utat lélekbuváról a tarka bohócjelmezig. Mert a teljes művészsors ilyen, és közben csaló a forma is, mert azt az avatott költő kedvére cseréli és alakítja, kovácsolja és színezi, titkos terv szerint, szolgálva és csúfolva a hagyományt.

Szimfonikusaink együttes jeles testület és sok mindenre képes: jól csinálni Brahmsot és Puccinót, de felfedni George Gershwin és Leonard Bernstein üzenetét egyaránt. Csakhogy nem bízik magában, fél a szélesebb gesztusoktól, a harsány és kemény hangütéstől, nem meri vállalni a csipetnél több szentimentalizmust, nem bízik abban, hogy a jó modor keretei szélesre tágíthatók. Pedig ritka jó karmester állt előtte. Maklári Lászlót nem a papírforma alapján dicsérjük (merthogy jó az Operettszínháznak, a Hungarotonnak, jó Amszterdamnak és Münchennek is), és cseppet sem lennének elnézőek iránta azért, mert Szegedről indult, és mestereinek a Várnagy–Avar–Szatmári–Vaszy tanári négyest vallja. Mert ő úgy éli meg az ilyen zenéket, hogy meggyőződés és pezsgő indulat, mives és

gondozott egyensúly, dallamba és főleg ritmusba fejtett elevenség sugárzik pantomimjából. Persze szakszerű dirigensi magatartás alapján, meg túl is azon. Karmozgása nagyon differenciált, csukló, könyök és váll rendkívül pontos és állandóan követhető információkkal szolgálnak: ez a mozgásábrákba sűrített muzikalitás. Biztosan nem csak hallgatta, de sokat nézte is Bernstein „showjait”, és ő bizony jeles példakép.

A zenekar lassan vette fel a kívánt fordulatszámot, olykor disztónálás is zavart (akár kiemelkedő szólóknál is!), a ritmus még az ütősök felkent hadánál sem mindig illeszkedett, a fafűvők heterogén megoldásai egyensúlyt sebeztek, és így a nyitó darab – Gershwin ismerős remeke, az Egy amerikai Párizsban Szegedre csak egy-egy villanásig jutott el.

Vámosy Éva szép anyagból érzékeny vonalakat formált, Busa Tamás férfiasan markáns és zenével telített volt, Albert Tamás csengő magassággal feledtette fakóbb alsó hangfekvését. Mindez azonban kevés volt a Gershwin- és Bernstein-dalokhoz, kettősökhöz. Részint, mert az őket körülvevő és szorgosan munkálkodó zenekar ártó takarásába kerültek, másrészt meg azért, mert a négeres hangvétel és a musical sajátos hangi köve-

telményeit (hibájukon kívül) csak helyel-közzel teljesítették. Zavaró és indokolatlan volt náluk az állandó ki-be járás, megszakította az amúgy is laza dramaturgiát. Ennél csak a zenekar egyes részlegeinek falkaszerű és egyéni népvándorlása volt érthetlenebb. Hiszen maga a szép számú közönség bizonyította, hogy egy ekkora koncertet igenis ki lehet bírni egy ültő helyben.

A szünet után örvedetesen növekedett muzikusaink önbizalma. A Candide nyitány egyrészt színes mustrája a múlt és jelen század kompozíciós példamondatainak, ugyanakkor zenéje révén szinte látjuk Bernstein huncut szemhunyorítását, elegáns mozgását, acélos szokelléseit, bölcs és kamasz mosolyát – szóval őt magát, aki sajátjává gyúrta e vegyes nyersanyagot.

A West Side Story szimfonikus tánci már egészen remekbe készült, és megmutatták szimfonikusaink igazi arcát. Itt erő, rugalmasság, differenciált fényvilág járta át a muzsikát, itt úgy éreztük, hogy karmester és zenekara végre igazán egymásra talált, és a ráadásként megismételt Candide nyitány már a teljes rokonszenven feloldódott közönségnek adott becses és hosszan fülbecsengő utralót.

MESZLÉNYI LÁSZLÓ

Simon Miklós kiállítása

Simon Miklósnak, a Szegedi Szépművészeti Céh tagjának olajfestményeiből és akvarelljeiből rendeztek kiállítást Újszegeden, az MTA Biológiai Központjának előcsarnokában. A tegnap zárult SZBK-napokhoz kapcsolódó művészeti rendezvényt az érdeklődők még a jövő héten is megtekinthetik.

Azt mondják, fedezékbe! Már megint eldurant az agya az *Airplane* és a *Csupasz pisztoly* című filmek rendezőjének. Úgy néz ki, pályára állítottak egy újabb, főként a Top Gunból táplálkozó paródiát, amin nem csak színészre röhög-heti magát az ember, de jól odamajszolnak az amerikai öntudatról készült filmeknek, ahogy azt meg is érdemlik, valahogy úgy, hogy jó, a király meztelen. Mint egy bőséges salátás tálban, van itt minden: apakomplexusos, magányos pilóta, gyönyörű pszichiáter, 150-szer kilótt, őrtült parancsnok, egy sereg kétkelkes, kancsal pilótaújonc, néhány indián, rögbisek, bunyósok, II. János Pál pápa, és az első recept:

2/3 fehér rum, 1/3 curacao, 1 tojássárgája, shakerben összerázzuk, nagy koktélos pohárba szűrjük. A neve: Fény az éjszakában. Egészségükre!

A film hosszú évekkal ezelőtről indul, amikor a főhős, Topper Harley édesapja társát a gépben hagyva katasztrofálta. A gép szerencsésen lezuhant, s társának csak utána indult be a katasztrofa, fellötte egy fára, majd a bozótosba zuhant, zuhanás közben egy szarvasagancs került a fejére, de mindezt élve megúsza. Am nagy szerencsétlenségére egy szarvasvadászat közepére pottyant, s a hatalmas agancs reményében a vadászok puskavégre kapják. Aztán: időben

Új film

Nagy durranás, avagy: bummm!

Főszereplők: Charlie Sheen, Cary Elwes, Valeria Golino
Fényképezte: Bill Butler
Zene: Sylvester Levay
Rendezte: Jim Abrahamson

kábé most, Topper Harley a walkmanes indiánok között él, majd visszatér a támaszpontra, ahonnan egy évvel ezelőtt kezelhetlensége miatt kirúgták...

Cuba Libre: 5 cl fehér rum, 1 cl citromlé, cola, citromolaj. Jéggel töltött highball pohárba öntjük a rumot és a citromlé, megkeverjük, felöntjük colával és a tetejére citromolajat permetezünk. Egészségükre!

A történet egyik része egy anyahajón játszódik, amely csupán díszlet volt, s a tengerre néző kameraállásokból és a hajó orrát szelő

áramlattól kellő érzékcsalódásban részesülhetünk, mintha minden igazi lenne. A díszlet elkészítése mégsem jelentett mindennapi feladatot, mert a parton egyfolytában fúj a szél és reggelente mindenková sós pára rakódott. A díszlet elkészítésénél felhasználtak 1003 darab 4-szer 8 méteres furnérlemezt, 96000 darab különböző méretű lécet, két tonna 10-es, egy tonna 16-os és egy tonna 8-as szöveget. Még ilyen előkészületek után is várható volt, hogy egy nagyobb parti vihar belesöpör mindent a tengerbe.

Végy 6 cl konyakot, 1 cl Benedictine-t, 1 kávéskanál citromlé, cukrot és szódavizet. Öntsd a citromlével jéggel félig töltött Thumber pohárba, töltsd rá a konyakot, tedd bele a cukrot és keverd meg, majd a tetejére öntsd rá a Benedictine-t! Nevezd el B és B Collinsnak és egészségre!

A rendezőről csak annyit, hogy a wisconsini Meison egyetemre járt. De több ízben előfordult, hogy miután barátjaival megjelent az előadásokon, be kellett záratni a hallgatók botrányos viselkedése miatt, lásd: röhögőgörcs. Innen már felfelé ívelt a pályája.

Szóval így képzeljék el a Nagy durranást. Egészségükre!

PODMANICZKY SZILÁRD

Makón kinyílt egy filmdoboz

Lesz-e visszatérés?

Országos filmbemutató volt Makón november 26-án. *Paulus Alajos Visszatérés* című dokumentumfilmjét láthatták a nézők.

A film egy Magyarországra menekült erdélyi fiatalember hazalátogatásait mutatta be az év tavaszától őszéig. Megrázó képsorok villantották föl a romániai magyarság gondjait. A mű tükröt tart a néző elé: Magyarország, mint anyanemzet mit tesz és mit tehetne a külföldön élő magyarokért.

A bemutató után *ankétot tartottak*. Ez az alkotás lényegében folytatása egy be nem mutatott filmnek. Fennáll a veszélye, hogy ez is dobozban marad. Forgatás közben többször kérdésessé vált, lesz-e elég „munició” a befejezéshez. *Vitray Tamás is ludas abban, hogy a televízió időközben megvonta a beígért támogatást*. Végül is a produkció elkészült, de még ma is kérdéses: bekerül-e az országos filmhálózatba vetítésre.

A közönségtalálkozóan vita bontakozott ki az anyaszág felelősségéről. Egyesek a keményebb érdekképviselet mellett érveltek. Mondván: Trianon után az ország revíziós politikát folytatott, ennek meg is volt az eredménye, amelyet a határon túli magyarság előnyösen használtott ki. Mások inkább higgadtabb hangra intettek.

A szép, de nehéz film hatása alól – ha olykor a megdöbbenés erejével hatott is – senki nem vonhatja ki magát.

SZOLCSÁNYI

Mikulásra, karácsonyra kevesebb a kiadása, ha nálunk vásárol, a

-ban!

Így: játékok, kerékpárok, hűtőszekrények, porszívók, mikrohullámú sütők, olajsütők, tévék, videók, műszaki apró cikkek, előleg nélküli OTP-re is!

Oroszlán u. 4.

A SZENT GELLÉRT EGYHÁZI KIADÓ könyvvásárt rendez

AZ OSKOLA U. 27. SZ. ALATT,

december 2–14-ig.

10 db könyv vagy naptár vásárlása esetén

30–50%-os

KEDVEZMÉNY!

Nyitva tartás: 10–18 óráig.